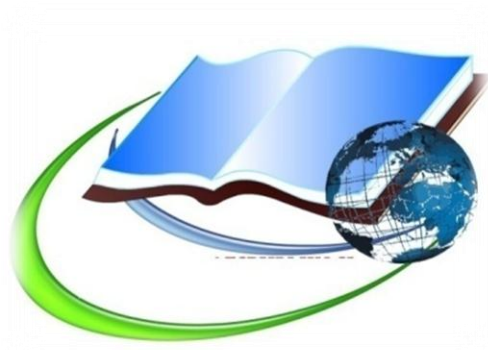

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA‘LIM MARKAZI**

**AMALIY FANLAR BLOK MODULI BO‘YICHA
UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI
(VIII SINF)**

CHIZMACHILIK

Toshkent-2018

TUSHUNTIRISH XATI

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitishda gumanitar va politexnik, ijodiy va umummadaniy yo'nalishlarni amalga oshirish nazarda tutiladi.

Chizmachilik fani o'quvchilarda politexnik ta'limni amalga oshirishda eng asosiy vosita hisoblanadi. Shuningdek, grafik faoliyat bilan ish ko'radigan turli xil soha vakillari: turli yo'nalishdagi konstruktorlar, arxitektorlar, me'morlar, hunarmandlar, muhandislar va dizaynerlarning chizmalar bilan bog'liq faoliyatini o'rganishga xizmat qiladi.

Chizmachilik fanini o'qitishning maqsadi-o'quvchilarda grafik savodxonlikni rivojlantirish, fazoviy tasavvurini kengaytirish va fazoviy tasavvurni amaliy faoliyatda ifodalash orqali tafakkurini o'stirish, murakkab bo'lmagan texnik chizmalarni bajarishga, o'qishga va o'z fikrini grafik tasvirlar vositasida ifoda etishga o'rgatishdan iborat.

Chizmachilik fanini o'qitishning vazifasi:

1) *Gumanitar yo'nalishni amalga oshirishda:*

- chizmachilik darsi mavzularida grafik tasvirlarning shakllanishi va rivojlanishi, uning ishlab chiqarish hamda me'morchilik sohasida tutgan o'rni haqida tasavvurga ega bo'lishiga erishish;

- o'quvchilar tasavvurida grafik tasvirlar mohiyatini ochib berish;

2) *Politexnik yo'nalishni amalga oshirishda:*

- Umumiy o'rta ta'lim maktablarida politexnik bilimlarni shakllantirish bilan birgalikda o'quvchilarni **faolishlab chiqarish** va ijtimoiy faoliyatga tayyorlash;

- Ishlab chiqarish sohalarida bo'layotgan jarayonlarning mohiyatini tushunishga va o'quvchilarni bo'lajak kasbiy faoliyatga tayyorlash;

3) *O'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishda:*

- grafik yechimlar asosida ijodkorlik qobiliyatini shakllantirish va ijodkorlikka yo'naltirish;

4) *O'quvchilarda grafik madaniyatni shakllantirishda:*

- o'quvchilarning grafik savodxonligini shakllantirish;

- ularda obrazli va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish.

Har bir dars texnika xavfsizligi qoidalari va sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilgan holda tashkil etiladi.

Ushbu o'quv dasturi boblar kesimida mavzularga ajratilgan umumiy soatlar hajmi keltirilgan bo'lib, ularning taqsimlanishi o'qituvchi tomonidan ijodiy yondoshgan holda amalga oshiriladi. Jumladan, taqvim mavzuiy rejani tuzushda o'quv dasturida boblarga ajratilgan (mavzularga berilgan) umumiy soat hajmidan chiqmagan holda taqsimlanishi zarur. **Taqvim-mavzuiy reja tuzishda o'qituvchi bob ichida berilgan mavzularni sinflar kesimida taqsimot qilish vaqtida**

o'quvchilarni o'zlashtirish darajasini inobatga olgan holda, namunada berilgan soatlarni ko'paytirsa, * belgini qo'yishi hamda dastur soatlarini taqsimotiga kiritilgan o'zgarishlar yuzasidan maktab pedagogik kengash yig'ilishida muhokama etib, qaror qismi bilan hujjatlashtirish lozim.

O'quvchilarni o'quv faoliyatini natijalariga qo'yiladigan talablar:

formatlarning turlarini farqlayoladi;

o'lcham qo'yish qoidalarini qo'llayoladi;

to'g'ri, o'tkir va o'tmas burchak tomonlarini tutashtirish usullarini qo'llayoladi;

markaziy va parallel proyeksiyalash usullarini bajaroladi;

geometrik jismlarning proyeksiyalarini yasayoladi;

chizmalarni o'qishtirib va qoidalariga amal qilaoladi;

detalning frontal dimetrik va izometrik proyeksiyalarini bir-biridan farqlayoladi;

buyum eskizini chizoladi.

I BOB. CHIZMALARNI TAXT QILISH QOIDALARI, CHIZMA SHRIFTLARI (4 soat)

Chizma chilik kursiga kirish. Chizma chilik fanini va uning hayotiimizdagi o'rni haqida tushuncha berish.

Chizma chilik fanining jamiyatta raqqiyotidagi o'rni haqida ma'lumot berish.

Chizmalarni taxt qilish, standartlar, formatlar, masshtab. Chizma taxt qilish, standartlar, formatlar, masshtab haqida ma'lumot berish va tushuncha hosil qilish.

Chiziq turlari. O'lcham qo'yish qoidalarini.

Chiziq turlari. O'lcham qo'yish qoidalarini haqida tushuncha berish va mavzuga oid grafikni shajarish.

Chizma shriftlarini va ularning o'lchamlari.

Chizma shriftlarini va ularning o'lchamlari haqida ma'lumot berish va mavzuga oid grafikni shajarish.

Bosh va o'qim maharflar hamdaraqamlarning yozilishi. Bosh va o'qim maharflar hamdaraqamlarning yozilishi haqida ma'lumot berish va mavzuga oid grafikni shajarish.

II BOB. GEOMETRIK YASASHLAR. (5 soat)

Geometriki yasashlar. Turli xil chiziqlar chizish. Geometriki yasashlar, turli xil chiziqlar chizish usullarini o'rgatish.

Burchak yasash va ularni tengbo'laklarga bo'lish.

Muntazam ko'pburchaklarni yasash. Burchak yasash va ularni tengbo'laklarga bo'lish, muntazam ko'pburchaklarni yasash usullarini o'rgatish.

Geometriknaqsh-girixchizish. Geometrik shakllar asosida girixlinaqshchizish usullarini o'rgatish.
Tutashmalar. To'g'ri, o'tmas va o'tkir burchaktomonlarini tutashtirish. Tutashmalar haqidama'lumot berish va to'g'ri, o'tkir va o'tmas burchaktomonlarini tutashtirish usullarini o'rgatish va tushuncha hosil qilish.

Ikki aylananing inchi aylananayordamida tutashtirish. Aylanavato'g'richiziq larni tutashtirish. Aylanavato'g'richiziq larni tutashtirish hamda ikki aylananing inchi aylananayordamida tutashtirish usullarini o'rgatish va tushuncha

III BOB. PROYEKSION CHIZMACHILIK. (9 soat)

Proyeksiyalash usullari. Markaziy va parallel proyeksiyalash. Proyeksiya haqidama'lumot berish. Markaziy va parallel proyeksiyalash usullarini o'rgatish va tushuncha hosil qilish.

Oktant va epyur haqida umumiy tushuncha. Oktant va epyur haqidaama'lumot berish va tushuncha hosil qilish.

To'g'richiziqning proyeksiyalari. To'g'richiziqning proyeksiyalarini haqidama'lumot berish va mavzuga oid grafikish bajarish.

Tekis shaklning proyeksiyalari. Tekis shaklning proyeksiyalarini haqidama'lumot berish va mavzuga oid grafikish bajarish.

Modelnibitta, o'zaropendikulyar kitta proyeksiyalarni tekisligida proyeksiyalash va tekis chizma (epyur) hosil qilish. Epyur haqidaama'lumot berish va mavzuga oid grafikish bajarish.

Geometrik jismlar va ularning proyeksiyalarini yasash. Geometrik jismlar haqidaama'lumot berish va ularning proyeksiyalarini yasash usullarini o'rgatish.

Ko'pyoqliklarning yoyilmalari. Tekis shaklning proyeksiyalarini haqida tushuncha berish va mavzuga oid grafikish bajarish.

Silindr, konus, shar va piramidalarning proyeksiyalari. Silindr, konus, shar va piramidalarning proyeksiyalarini chizish usullarini o'rgatish.

Aylanish sirtlarining yoyilmalari. Aylanish sirtlarining shaklining yoyilmalarini haqida tushuncha berish.

IV BOB. KO'RINISHLAR VA CHIZMALARNI O'QISH. (5 soat)

Ko'rinishlar. Asosiy, bosh va mahalliy ko'rinishlar. Ko'rinishlar haqidaama'lumot berish. Bosh, asosiy va mahalliy ko'rinishlar haqidaama'lumot berish va tushuncha hosil qilish.

Texnik modelni konstruksiyalash va uning ko'rinishlarini yasash. Modelni asliga qarab uning ko'rinishlarini chizish.

Texnik modelni konstruksiyalash va uning ko‘rinishlarini yasash usullarini o‘rgatish.
Modelni asliga qarab uning ko‘rinishlarini chizish usullarini o‘rgatish.

Oddiy modelning chizmasini tahlil qilish, geometric jismlarga ajratish. Oddiy modelning chizmasini tahlil qilishni va uni geometric jismlarga ajratish usullarini o‘rgatish.

Chizmalarni o‘qish tartibi va qoidalari. Chizmani o‘qish bo‘yicha amaliy mashg‘ulot. Chizmalarni o‘qish tartibi va qoidalari bilan tanishtirish va mavzuga oid grafik ish bajarish.

V BOB. AKSONOMETRIK PROYEKSIYALAR. (5 soat)

Aksonometrik proyeksiya haqida umumiy tushuncha. O‘qlarning joylashishi. Aksonometrik proyeksiyalar haqida ma’lumot berish va tushuncha hosil qilish. Aksonometrik proyeksiyada o‘qlarning joylashishi haqida tushuncha berish va mavzuga oid grafik ish bajarish.

Tekis shakllarning frontal ko‘rinishi. Tekis shakllarni izometriyada yasash. Tekis shakllarning frontal ko‘rinishi haqida tushuncha berish va tekis shakllarni izometriyada yasash usullarini o‘rgatish, mavzuga oid grafik ish bajarish.

Detalning frontal dimetrik proyeksiyasi. Detalning frontal dimetrik proyeksiyasi haqida ma’lumot berish va mavzuga oid grafik ish bajarish.

Detalning izometrik proyeksiyasi. Detalning izometrik proyeksiyasi haqida ma’lumot berish va mavzuga oid grafik ish bajarish.

Aksonometrik proyeksiyalar bo‘yicha amaliy mashg‘ulot. Aksonometrik proyeksiyalar bo‘yicha amaliy mashg‘ulot bajarish orqali o‘quvchilarning grafik savodxonliklarini o‘stirish.

VI BOB. DETALNING ESKIZI VA TEXNIK RASMINI BAJARISH

(2 soat)

Eskizlar. Eskizlar haqida tushuncha va uni chizish bosqichlari. O‘quv modelining eskizini chizish.

Texnik rasm chizish. Texnik rasm haqida ma’lumot berish va uni chizish qoidalari o‘rgatish.